

STADIUL ORGANIZĂRII MASELOR ȘI AL LUPTEI REVOLUȚIONARE ÎN PERIOADA DECEMBRIE 1944 — Ianuarie 1945 (I)

A. KAREȚCHI

Căracteristică perioadei decembrie 1944 — februarie 1945 este creșterea continuă a forței revoluționare a maselor, lărgirea puterii lor, ceea ce a determinat trecerea procesului revoluționar al luptei pentru instaurarea unui guvern democratic în etapa sa hotărîtoare¹.

La 6 decembrie 1944 este adus la cîrma țării un nou guvern, presidat de generalul N. Rădescu. Deși în acest guvern reacțiunea continuă să fie majoritară, forțele democratice reprezentate ca și în precedentul guvern prin 1 vicepreședinte, 6 miniștri și 3 subsecretari de stat și-au menținut și chiar consolidat pozițiile². Ca urmare a luptei desfășurate de masele populare, cercurile conservatoare nu au putut să-și pună în aplicare planurile de constituire a unui guvern de militari, din care să fie excluși reprezentanții F.N.D., ci au fost nevoie să accepte un nou guvern politic, cu participarea miniștrilor democrați. S-au năruit totodată și încercările de a-l înlătura de la vicepreședinția Consiliului de Ministri pe Dr. Petru Groza și de a numi în acest post un reprezentant al partidelor „istorice“. Guvernul din decembrie 1944 reflectă prin compoziția sa lupta maselor populare împotriva reacțiunii și nepuțința ei de a constitui un guvern omogen. Participarea forțelor democratice era o treaptă necesară în lupta pentru instaurarea unui guvern democratic; numai în acest fel masele se convingeau pe deplin de necesitatea înlătăturării practicii de alcătuire a guvernelor în care reacțiunea să dețină majoritatea, ceea ce constituia un factor hotărîtor în marea bătălie pentru instaurarea puterii populare.

Ofensiva continuă a maselor, experiența guvernărilor precedente au determinat reacțiunea să facă unele promisiuni în scopul regrupării forțelor sale. În acest sens a fost comunicată intenția organizării alegerilor comunale indicindu-se prefectilor să întocmească liste electorale³; s-a vădit o oarecare preocupare pentru problemele muncitorești din fabrici și uzine⁴.

Substratul demagogic al promisiunilor precum și tendința reacțiunii de a stăvili avântul revoluționar au reeșit chiar la începutul lunii decembrie cînd, în declarațiile făcute presei, Rădescu s-a ridicat împotriva activității revoluționare a maselor de democratizare a aparatului de stat, de lărgire a cuceririlor obținute. Astfel el cerea: „înlătăturarea politicii din

¹ În literatura de specialitate se folosește, pentru a defini căracteristica lunilor ianuarie-februarie 1945 și noțiunea de „fază decisivă a luptei maselor împotriva moșierimii și marii burghezii reaționare, pentru instaurarea puterii populare“ (Vezi „Analele I.I.P.“ nr. 5, 1963, p. 84). Considerăm că ambele noțiuni reflectă esența perioadei analizate.

² „Scînteia“ din 8 decembrie 1944.

³ Idem din 9 decembrie 1944.

⁴ Arhiva C.C. al P.O.R., fond 103, dosar 8486 (Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 14 decembrie 1944).

făbrii, oprirea manifestațiilor", „numirea prefecților și primarilor de către Ministerul de interne și „nu de către manifestanți” precum și „suprimarea tuturor gărzilor armate”⁵.

Declaratiile făcute presei exprimau în mod evident tendința președintelui guvernului de a opri valul luptelor revoluționare. Masele populare n-au putut fi îngăzduită de chemările „la ordine și disciplină” făcute de președintele Consiliului de Miniștri. În numeroase locuri au loc proteste imediate prin care ele își exprimau voința de a lupta pentru adâncirea cuceririlor revoluționare. Semnificațive pentru acestea sunt discuțiile purtate în Comitetul Comunal Bucium (județul Iași) al Frontului Plugarilor. În procesul verbal al ședinței sale din 9 decembrie 1944 sunt consemnate următoarele: „Comitetul ia în discuție declarația primului ministru Rădescu privitoare la programul său de guvernămînt și socotește că nu poate fi de acord cu linia trasa de el; aceasta ar însemna constrîngerea libertășilor democratice, care au fost cîștigate de clasa muncitoare de la sate și de la orașe prin lupta dusă împotriva fascismului cotropitor... Comitetul socotește programul domnului Rădescu ca o nouă diversiune în dosul căreia se ascund intențiile de reintronare a dictaturii; aceasta constituie o provocare și comitetul respinge cu totul programul... care nu respectă drepturile și libertășile populare”⁶.

În vederea „liniștirii” țărănimii, N. Rădescu a făgăduit că se va preocupa de problema reformei agrare și a înființat la 17 decembrie 1944 o comisie pentru studiul reformei agrare, care funcționa pe lîngă Ministerul Agriculturii și Domeniilor⁷. Reacțiunea din guvern a organizat prin intermediul prefecturilor un sondaj în întreaga țară pentru a urmări starea de spirit a țărănimii. Rezultatele obținute nu erau însă de natură să o bucure. Chiar prefectii reaționari s-a văzut silici să aducă la cunoștința primului ministru dorința țărănimii de a efectua reforma agrară⁸.

Prin toate acestea, reacțiunea a renunțat, în parte la metoda împotrivirii deschise față de revendicările maselor populare și a adoptat poziția făgăduieliilor demagogice. Fata de această situație, partidul comunist și celelalte partide și organizații democratice din F.N.D. și-au intensificat activitatea politică în vederea demascării noilor manevre ale reacțiunii, pentru a ține trează vigilenta maselor și a nu le lăsa îngăzduite de promisiunile demagogice ale lui Rădescu. La propunerea partidului comunist, forțele democratice au preconizat tacitica de acordare a „inițiativei guvernului” prin care se urmărea demascarea reacțiunii din guvern, potrivnică în ciuda promisiunilor, oricărora transformări democratice. Întreaga evoluție anterioară a evenimentelor demonstrase din plin pozițiile retrograde ale majorității din guvern. Era însă necesară zdrobirea completă a iluziilor, care mai persistau în rîndul unor categorii sociale, în posibilitatea efectuară de către majoritatea reaționară din guvern a unor reforme, cerute cu insistență de masele populare.

În noile condiții ale luptei pentru instaurarea unui guvern democratic, Frontul Național Democratic i-au revenit sarcini deosebit de importante în vederea organizării forțelor democratice pentru obținerea victoriei în încheierea cu reacțiunea.

La 20 decembrie 1944 Consiliul F.N.D. a organizat o ședință la care au participat și ministrul democrat din guvern, în care au fost ascultate informații asupra activității acestora; s-au stabilit direcțiile fundamentale ale luptei din interiorul guvernului în problemele democratizării aparatului de stat, trimiterii în judecătă a criminalilor de război, adoptării legii sindicatelor, elaborării de măsuri economice eficace etc.⁹

O atenție deosebită a fost acordată analizei activității desfășurată de F.N.D. de la constituire pînă în luna decembrie. La o nouă ședință largită a Consiliului — din 24 decem-

⁵ „Scînteia” din 9 decembrie 1944; Arhiva C.C. al P.C.R., fond 49, dosar 9270, fila 30.

⁶ Arhiva Comitetului județean Iași al P.C.R., fond XXVI, dosar 9, fila 11.

⁷ Deoarece o parte a țărănimii mai credea că va primi pămînt de la guvernul nou instaurat, la propunerea P.C.R. reprezentanții F.N.D. au luat și ei parte la lucrările comisiilor, unde au demascat intențiile reacțiunii de a nu efectua reforma agrară. Participarea reprezentanților F.N.D., precum și atitudinea lor combativă au spulberat iluziile acelei parti a țărănimii, care se lăsase îngăzduită de promisiunile demagogice ale lui Rădescu.

⁸ Cererile țărănimii mergeau pe linia prevederilor Platformei F.N.D. „Să se exprime proprietățile moșierilor, nelăsindu-se decit maximum 50 ha acelor care fac dovedă că și-au cultivat personal proprietatea” — sintetiza prefectul județului Dolj doleanțele țărănimii din județ (Arhivele Statului Dolj, fond Prefectura județului Dolj/1945 pachet 2, dosar 5, filele 395, 421—422).

⁹ Vezi procesul verbal al ședinței cu miniștrii și delegații F.N.D. din 24 decembrie 1944 în Arhiva C.C. al P.C.R., fond 49, dosar 9269, filele 46—61.

brie 1944 — la care au participat alături de miniștrii F.N.D. delegații tuturor partidelor și grupărilor componente, au fost pe larg analizate rezultatele muncii obținute în consolidarea organizatorică, politică și ideologică a F.N.D. atât pe plan local cît și pe plan central¹⁰.

Succesele obținute precum și noile imperitive ale evoluției istorice impunea luarea tuturor măsurilor necesare pentru pătrunderea și mai adânc în mase, strîngerea legăturilor cu ele în vederea înfringerei reacțiunii. Elementul esențial al legăturii cu masele îl constituia asigurarea și întărirea rolului de conducător al clasei muncitoare. La această ședință Gh. Gheorghiu-Dej spunea că este necesar, să se meargă din fabrică în fabrică prin sindicate, prin comitete de întreprindere, pentru că baza noastră trebuie să fie... „muncitorimea industrială ca factor activ”¹¹.

Concomitent, a fost încă o dată precizată metoda fundamentală în vederea realizării unor acțiuni comune, care să corespundă situației reale existente, cind fiecare organizație sau partid, componente F.N.D. își aveau propriile programe. Această metodă era: „lupta comună pentru probleme concrete prevăzute în platformă”¹².

Analiza activității desfășurate și luarea măsurilor corespunzătoare, care să ducă la o îmbunătățire calitativă a formelor de conducere și îndrumare a maselor, au constituit obiectivul unor ședințe lărgite ale consiliilor locale ale F.N.D. În numeroase locuri s-a subliniat necesitatea întăririi F.U.M. ca bază de activitate pentru organele F.N.D. Astfel în ședința Consiliului F.N.D. al județului Covurlui, se arăta că de întărirea F.U.M. și F.N.D. depindea realizarea lărgirii cuceririlor democratice. „F.U.M. și F.N.D. — se sublinia — trebuie întărite în vederea soluționării numeroaselor și importantele chestiuni ce se pun în conducerea luptei”. Inițiativa ca și realizarea acestei inițiative, se arăta în continuare, trebuie să pornească întotdeauna de la aceste două organizații¹³. Se remarcă o preocupare generală, pentru toate Consiliile locale ale F.N.D., gîsîrcă mijloacelor necesare întăririi politice și organizatorice a Frontului Național Democrat, în vederea generalizării experienței acumulate, de regrupare a forțelor de pregătire intensă a maselor pentru bătălia hotăritoare¹⁴.

Demascarea promisiunilor demagogice ale reacțiunii și atragerea la luptă împotriva ei a celor mai mari pătușuri ale populației impuneau cu necesitate intensificarea muncii de clarificare ideologică a maselor pe care trebuiau să o desfășoare partidele și organizațiile componente ale Frontului Național Democrat.

Comitetul Central al P.C.R. a trimis instrucțiuni organizațiilor sale locale în vederea organizării unei vaste propagande în mase de demascare a partidelor „istorice” și a reacțiunii grupată în jurul lor¹⁵. Intensificarea muncii de propagandă era o parte intrisecă a măsurilor pregătitoare în vederea înălțării reacțiunii din guvern și din alte verigi ale aparaturii de stat, în care reușise să se mențină. Conducerea partidului comunist atragea totodată atenția asupra necesității întăririi vigilenței membrilor de partid, indicând măsurile corespunzătoare privitoare la felul de întocmire a rapoartelor, înmînarea lor imediată, păstrarea secretului de partid etc.¹⁶.

Organizațiile locale ale partidului s-au preocupat îndeaproape de îmbunătățirea muncii de propagandă. Comitetul de partid Valea Trotușului atragea atenția organizațiilor sale ca marea de propagandă să se desfășoare în principal, pe linia popularizării F.N.D. și a organizațiilor de masă¹⁷. Comitetul Regional P.C.R. Oltenia a luat o serie de măsuri menite să duca la intensificarea muncii de propagandă în rîndul țărănilor în procesul de organizare a comitetelor sătescăi¹⁸.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem, filele 56—57.

¹² Ibidem, fișa 50.

¹³ Arhiva Comitetului județean Galați al P.C.R., fond 2, dosar 70 fișa I. .

¹⁴ Acest lucru este atestat de procesele verbale ale ședințelor consiliilor județene F.N.D. Astfel, în Consiliul județean I.N.D. Timiș-Torontal se arăta că pentru o mai largă cuprindere a maselor trebuie consolidate Frontul Unic Muncitoresc și Frontul Național Democrat. „Pentru a întări comitetele I.N.D. trebuie, în primul rînd, să consolidăm F.U.M. „Probleme asemănătoare gîsim la Consiliile I.N.D. județene Hunedoara, Covurlui etc. (Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 2, dosar 17a, fișa 1; Arhiva Comitetului județean Galați al P.C.R., fond 2, dosar 18, fișa 3).

¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 400, fișa 182.

¹⁶ Ibidem, fișa 269.

¹⁷ Arhiva Comitetului județean Bacău al P.C.R., fond 1, dosar 2, fișa 39.

¹⁸ Arhiva Comitetului județean Dolj al P.C.R., fond 1, dosar 859, fișa 1.

În consiliile F.N.D. preocupările pentru îmbunătățirea muncii de propagandă au ocupat un loc deosebit. Astfel, Consiliul de plasă F.N.D. Ilia într-o ședință largită a avut la ordinea de zi problema: „Lămurirea liniei politice a F.N.D. în mijlocul maselor”¹⁹. În județul Timișoara s-au luat măsuri pentru ridicarea calitativă a conținutului organelor de presă democratice. În vederea realizării coordonării acțiunilor presei democratice, la propunerea P.C.R. și P.S.D. s-a hotărât încreea în comun a ședințelor de redacție ale ziarelor „Luptătorul banățean” — organ al P.C.R. și „Făclia” — organ al P.S.D. Pentru îmbunătățirea muncii lor s-a indicat ca la ședințele F.N.D. să participe și reprezentanții presei²⁰.

Munca ideologică ce trebuia desfășurată în rîndul maselor a impus luarca măsurilor necesare creării de cadre bine pregătite, înarmate cu cunoașterea situației politice, capabile să mobilizeze masile la lupta împotriva reacțiunii. Au fost organizate scoli de cadre atât pe plan central²¹ cât și pe plan local. Astfel, în regiunea Banat, a fost organizată o școală în cadrul Frontului Plugarilor, care avea menirea de a crea cadre pentru „îmbunătățirea muncii la sat”. Dintre temele mai importante care au fost tratate cităm: istoricul Frontului Plugarilor și problemele actuale ale luptei politice; fascismul și războiul fascist; alianța de luptă între clasa muncitoare și țărâime²². Resortul de propagandă al județenei P.C.R. Dorohoi arată că școala de cadre a Frontului Plugarilor a funcționat încă din toamna anului 1944, și activitatea ei s-a intensificat la începutul anului 1945²³. Printre temele discutate cităm: necesitatea reformei agrare; rolul clasei muncitoare în România; legătura Frontului Plugarilor cu alte partide din F.N.D.; partidele istorice și tendințele lor reacționare etc.²⁴.

Trebuie de menționat faptul că la Școlile de cadre ale P.C.R. — scoli de care prezenta lucrare nu se ocupă — un loc important îl ocupau temele legate de rolul și lupta dusă de F.N.D. De exemplu, la Școala de cadre al P.C.R. din județul Dorohoi au fost organizate numeroase discuții pe marginile F.N.D. și sarcinilor ce stăteau în fața lui.

In noile condiții istorice ale luptei pentru instaurarea guvernului democrat, cînd pregătirea ideologică a maselor juca un rol tot mai mare, era necesară elaborarea unui document, care să sintetizeze experiența luptei dusă împotriva reacțiunii și să precizeze direcțiile principale ale activității revoluționare. În acest sens o însemnatate deosebită a avut-o *Apelul Consiliului F.N.D.*, publicat la 1 ianuarie 1945.

Apelul Consiliului F.N.D. sintetizând experiența de luptă a maselor populare, în cele patru luni ce au trecut de la victoria insurecției armate, sublinia ideea că reacțiunea din guvern, coalițiată cu cea din afara lui, s-a opus transformărilor revoluționare cerute cu insis-tență de oamenii muncii. Experiența arată, că numai un guvern de largă concentrare democratică constituia „singura garanție pentru a conduce țara pe drumul nou, în luptă hotărîtă împotriva fascismului și pentru democrație progresistă”²⁵. Apelul scotea în evidență faptul că F.N.D. nu a renunțat la ideea unui guvern democratic și la gruparea tuturor forțelor democratice în F.N.D., „pe baza unui program unic de guvernare”.

Politica antipopulară a reacțiunii românești îndreptată împotriva cerințelor fundamentale ale oamenilor muncii crea un pericol evident pentru dezvoltarea țării pe drumul progresului și democrației. Relieșind pericolul cel-reprezentă reacțiunca românească „Apelul”, în capitolul „Ce e de făcut”, sublinia necesitatea unei „cotitură în toate domeniile”, forțe democratice fiind hotărîte „să înfrîngă rezistența dușmanilor poporului”. Totodată, în „Apel” se însumau principalele măsuri ce trebuiau luate pentru a satisface cerințele obiective ale procesului istoric: intensificarea esforțurilor în vederea participării țării la înfrîngerea Germaniei hitleriste, lichidarea completă a rămășișelor fasciste din țară. Legat de acesteia, se scotea în evidență necesitatea arestării criminalilor de război, a curățării aparatului de stat precum și a întreprinderilor, instituțiilor de stat și particulare de elemente fasciste; combaterea energetică a sabotajului economic, speculei, putea fi făcută numai prin legislație și mai grabnică „a controlului cetățenesc, atât pe terenul producției, cât și al desfacerii produselor”.

O problemă de maximă însemnatate inclusă în „Apel” a fost cerința însăpturării într-un termen cât mai scurt a reformei agrare. „Țărăni care prin munca lor au asigurat pîinea

¹⁹ Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 5, dosar 520, fila 99.

²⁰ Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 2, dosar 176, fila 1.

²¹ Arhiva Comitetului județean Dolj al P.C.R., fond 1, dosar 859, fila 1.

²² Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 1, dosar 1, fila 37.

²³ Arhiva Comitetului județean Iași al P.C.R., fond XXV, dosar 1, fila 57.

²⁴ Idem, fond 1, dosar 40, fila 3.

²⁵ „Scînteia” din 1 ianuarie 1945.

poporului, chiar în posida multor moșieri, să intre cu plugul în primăvară (sublinierea noastră) în propriul lor pămînt, căpătat prin împroprietărire⁶.

Precizarea termenului de înfăptuire a reformei agrare, făcută pentru prima oară, a avut un rol însemnat în mobilizarea maselor de țărani la lupta revoluționară.

Apcul se încheia cu o înflăcărăt chemare adresată tuturor claselor și pădurilor sociale, partidelor, organizațiilor și grupărilor democratice: „Pentru realizarea imediată a acestor prime măsuri, în vederea redresării economice, politice și sociale a țării noastre, Consiliul F.N.D. cheamă toate partidele și organizațiile care au aderat la F.N.D. și la Platforma sa, la stringerea rîndurilor, la acțiuni politice unite, coordonate. Cheamă pe toți, muncitorii și muncitoare, țărani și țărânce, oamenii ai muncii intelectuale, ofișeri și soldați, pe toți democrații cinstiți, fără deosebire de clasă și naționalitate, să facă zid în jurul F.N.D.-ului, pentru a scoate țara din greuă încercare prin care trece, pentru a o scrie de o nouă catastrofă, a deschide drumurile democrației progresiste, drumul refacării, înfloririi economice, culturale, sociale, pentru întregul popor”.

Gradul de radicalizare a maselor, raportul forțelor de clasă, care evoluau continuu, dar care nu devinse încă hotărîtor în favoarea maselor populare, cît și faptul că împotriva reacțiunii nu fusese atrasă alături de forțele democratice acea parte a burgheziei industriale și financiare care urmărește redresarea pozițiilor sale economice și politice, au impus ca Frontul Național Democrat să nu facă apel la mase pentru înlăturarea reacțiunii din guvern; condițiile obiective și subiective nu erau de ajuns de maturizate pentru a chema masele la începutul lunii ianuarie la lupta pentru răsturnarea reacțiunii din guvern.

Apcul Consiliului F.N.D. a fost un important document a cărui menire era de a clarifica maselor sensul luptelor duse timp de patru luni împotriva reacțiunii, precum și obiectivele imediate care le stătea în față în noile condiții ale luptei pentru instaurarea guvernului democrat. Apelul Consiliului F.N.D. face parte integrantă din totalitatea măsurilor inițiate de partidul comunist în vederea pregătirii multilaterale și călării politice a maselor populare.

Atenția acordată muncii de propagandă a înlesnit intensificarea procesului de organizare a maselor. Pentru începutul anului 1945, ca rezultat al adîncirii revoluției, este caracteristică ridicarea pe o treaptă superioră a organizării maselor, făcută pe terenul creșterii numerice a diferențelor forme organizatorice de luptă. Totodată se remarcă o largire a atelișurilor instrumentelor de luptă, prin care masele populare au adîncit procesul de îngustare a puterii exercitată de reacție. Intensificarea organizării maselor și largirea puterii în defavoarea reacțiunii apar cu deosebită pregnanță în evidență prin analizarea creșterii numerice și extinderii sferei de atribuții a instrumentelor prin care clasa muncitoare și țărânește își exercită puterea în defavoarea reacțiunii.

Intensificarea procesului de organizare a cuprins rîndurile clasei muncitoare. Ca trăsătură distinctivă a acestei perioade se remarcă o creștere semnificativă a numărului de muncitori organizați în sindicate. La sfîrșitul lunii ianuarie existau deja 12 uniuni sindicale, 513 sindicate cu aproximativ 519.000 de membri⁶.

Larga cuprindere a muncitorilor în sindicate a avut drept consecință transformarea în numeroase întreprinderi a comitetelor de fabrică în comitete sindicale, proces care și avea originea în însăși apariția și conținutul activității comitetelor de fabrică, și care a început să se contureze încă din toamna anului 1944.

În această etapă a organizării clasei muncitoare comitetele de fabrică sunt subordonate, atât adunărilor generale ale muncitorilor care le-au ales, cît și organelor muncitorești superioare. Confederația Generală a Muncii, creată la sfîrșitul lunii ianuarie, va consfinții acest lucru și va arăta „Comitetul de fabrică are obligația de a se îngriji ca toate hotărîrile și îndrumările organelor superioare ale mișcării sindicale să fie executate; de asemenea este responsabil de toată activitatea sindicală din întreprinderi. El va face o dare de seamă asupra activității sale sindicatului, precum și adunării generale a muncitorilor din întreprindere (sublinierea noastră)⁷. În acest mod, comitetele de fabrică, care reprezentau interesele masei de muncitori — organizați și neorganizați, pe măsura creșterii numărului muncitorilor organizați în sindicate, în numeroase întreprinderi s-au transformat ele însele în comitete sindicale. În întreprinderile în care mai existau muncitori neorganizați, comitetele de fabrică își

⁶ „Dezbaterile primului Congres liber al sindicatelor unite din România“, Ed. C.G.M., 1945, pag. 57—58.

⁷ „Regulamentul Comitetelor de fabrică“, elaborat de C.G.M. în Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 2, dosar 119, fila 193—194.

deseșurau activitatea paralel cu comitetele sindicale, aducîndu-și aportul la organizarea între-gii mase muncitorești în sindicat.

Crescerea numerică a muncitorilor organizați și avut drept consecință intensificarea ofensivă lor împotriva patronilor, ofensivă care pe planul întreprinderilor s-a manifestat prin acțiuni tot mai energice pe linia înălțării elementelor fasciste, impunerii respectării hotărârilor comitetelor de fabrică și sindicale privind mișcările de personal etc.

In condițiile în care legea sindicatelor nu fusese adoptată, ca urmare a poziției obstrucționiste a majorității reacționare din guvern, comitetele sindicale și de fabrică au acționat în întreprinderi ca instrumente prin care clasa muncitoare stabilea anumite raporturi dintre ea și patroni, reglementația în interesul ei normele și condițiile de muncă.

Clasa muncitoare organizată a acționat pe linia impunerii patronilor unor norme revoluționare izvorite din raportul forțelor de clasă și care conștințeau cuceririle obținute. Problemele muncii pentru prima oară în istoria luptelor clasei muncitoare, în condițiile revoluției populare, erau rezolvate de muncitorii însăși, peste capul reacționii și împotriva legilor reacționare existente.

Clasa muncitoare în ofensiva ei neîntreruptă a zdruncinat și năruit treptat întreg edificiul legislației burgheze a muncii și a impus în întreprinderi norme noi de muncă, conforme intereselor de clasă ale proletariatului, date peste capul reacționii și înfringând rezistența patronilor.²⁸

Adâncirea procesului de îngădare și suprimare a legilor reacționare privitoare la muncă a avut loc concomitent cu largirea organizării clasei muncitoare. Organizarea clasei muncitoare i-a dat posibilitatea să-și manifeste forța în domeniul anumării legilor antimuncitorești. Comitetele de fabrică și sindicale erau instrumentele prin care clasa muncitoare reglementa ea însăși condițiile de muncă. În aprecierea luptei clasei muncitoare împotriva vechii legislații trebuie avut în vedere că însăși atitudinea față de muncă a suferit schimbări radicale, determinate de caracterul participării sării noastre la războiul antihitlerist. Trecerea de la un război urit de întreg poporul la un război pentru libertatea și independența patriei a situat clasa muncitoare în fruntea luptei pentru sprijinirea lui multilaterală. Stabilirea anumitor raporturi între muncitori și patroni era determinată de îndeplinirea sarcinii principale care stătea în momentul istoric dat în fața întregului popor român: participarea la războiul antihitlerist, refacerea economiei distruse. Din această cauză, drumul către o nouă legislație muncitoriească includea implicit lupta împotriva sabotajului economic al reacționii, dar și un avint creator în procesul de producere a bunurilor materiale. Eroismul în muncă se îmbina armonios cu zdobirea sabotorilor și speculanților.

În aceste condiții raporturile dintre salariați și patroni nu mai puteau fi reglementate pe baza legislației de război elaborată de regimul de dictatură antonesciană, legislație sprijinitoare a unui război criminal, antipopular. Clasa muncitoare s-a ridicat împotriva acestor legi, reușind să impună în mod practic abrogarea lor. Un raport al Inspectoratului Muncii Oltenia scoțea în evidență saptul că muncitorimea „s-a manifestat nemulțumirea față de legile în vigoare, cum este Decretul lege pentru regimul muncii în timp de război, pe care nu vrea să-și recunoscă, declarindu-l de origine nazistă“.²⁹

Abrogarea legislației antonesciene, repunerea în vigoare a Constituției din 1923 au avut drept consecință reinvierea vechii legislații burghezo-democratice din perioada interbelică. Dar cadrul aplicării ei era cu totul altul. Cuceririle revoluționare din toamna anului 1944 impunereau elaborarea unei noi legislații. Iată de ce asistăm în această perioadă la o intensă luptă pentru crearea unei noi legislații a muncii.

Larga manifestare a nemulțumirilor împotriva vechii legislații, precum și impunerea în majoritatea întreprinderilor a anumării prevederilor ei au determinat diserite Inspectorate ale Muncii să grădă elaborarea unui comunicat, din care să rezulte că decretul nu este abrogat, pentru că în acest fel să se consfințească ilegalitatea acțiunilor clasei muncitoare.³⁰ Evident că în condițiile avută de revoluționar al clasei muncitoare, al luptei împotriva vechii legislații publicarea unui astfel de decret era imposibilă. Nici cele mai reacționare elemente din

²⁸ Proiecte succese au fost obținute încă din toamna anului 1944, cind clasa muncitoare a impus prin lupta ei abrogarea unor legi reacționare. Astfel, a fost introdusă ziua de muncă de opt ore, au fost desființate pedepsile corporale și carcerile, s-a introdus regimul de salarii egale la muncă egală, au fost reangajați muncitorii concediați pentru activitate democratică.

²⁹ Arhivele Statului Dolj, Fond Inspectoratul General al Muncii, Craiova, Pachet 1, dosar 10, fildă 58.

³⁰ Ibidem.

aparatul de stat de teama consecințelor ce ar fi urmat nu se încumetau să facă acest lucru.

Fenomenul de lărgire a atribuțiunilor comitetelor de fabrică și sindicale reiese din analiza activității desfășurate împotriva diferitelor instituții ale legislației burgheze, create înainte de 23 august și menținute în perioada de care ne ocupăm: Inspectoratele muncii și Camerele de muncă³¹.

In condițiile desfășurării revoluției populare, cînd clasa muncitoare se manifesta pe multiple planuri ca o clasă consecvent revoluționară, conducînd cu fermitate masele populare în luptă pentru transformările economice, sociale și politice cerute de necesitatea obiectivă a dezvoltării societății românești, existența acestor instituții ale legislației burgheze nu-și mai găsea justificarea. Prevederile legilor de constituire, precum și coordonatele activității Inspectoratelor Muncii și Camerelor de muncă veneau în contradicție cu cuceririle revoluționare ale clasei muncitoare. Astfel, Camerile de muncă trebuiau „să contribuie la întreținerea unor bune raporturi între salariați, meseriași și patroni și să intervină... la aplanaarea conflictelor de muncă individuale și colective și să înlesnească încheierea contractelor colective de muncă³². Inspectoratelor muncii le revenea de asemenea sarcina de a „aplana conflictele individuale și colective de muncă; ele aveau totodată posibilitatea practică de a exclude reprezentanții muncitorilor din urmărirea pe care o faceau modalității de aplicare a legilor³³. Inițiativa politică pe care o avea clasa, muncitoare, faptul că pe planul întreprinderilor prin instrumentele sale de luptă ea impunea patronilor anumite norme, care contraveneau legislației existente, a făcut ca muncitorii să ceară desființarea acestor instituții, pe care reacțiunea încerca să le folosească pentru „a tempora“ și „a aduce la limita legalității“ acțiunile lor.

In memoriul de revendicări adresat Direcțiunii Generale a firmei „Astra“ muncitorii arătau că încheierea contractului colectiv face parte exclusiv din competența părților interesate: „Prezența Inspectoratului muncii nu este necesară la aceste tratative, ba chiar mai mult, muncitorii nici nu sunt dispuși să trateze în astăzi unui inspector care a fost instalat de vechiul regim fascist și n-a fost încă înlocuit³⁴ — arăta memoriu amintit. Prezența inspectorului muncii în rezolvarea conflictelor de muncă a fost înlăturată și de muncitorii de la S. A. Lupeni³⁵, Letea Bacău³⁶ etc.

Lărgirea continuă a sferei de activitate a comitetelor de fabrică și sindicale a dus la îngustarea atribuțiilor inspectoratelor muncii. Conflictele ivite între muncitori și patroni puteau fi rezolvate numai de părțile interesate, comitetelor de fabrică și sindicale revinându-le sarcina de a urmări aplicarea legalității revoluționare, neconștință în acte și norme juridice, dar care aciona în fabrici și uzine.

Inspectoratul Muncii nu putea interveni în încheierea contractelor colective de muncă; felul în care acestea se încheiau în întreprinderi reflecta procesul de activizare politică crescindă a clasei muncitoare, care nu ținea seama de prevederile legii asupra contractelor de muncă³⁷.

³¹ Inspectoratele muncii au fost create în aprilie 1927 prin legea pentru „Organizarea serviciului de inspecție a muncii“, iar Camera de muncă tot în 1927 prin „Legea pentru Camerile de muncă și Consiliului superior al muncii“. Deoarece legea nu a fost aplicată, în 1932, prin legea nr. 209 se revine la crearea C.M. care se vor constitui începînd din 1933 (Monitorul oficial nr. 82 din 13 aprilie 1927; nr. 83 din 14 aprilie 1927; nr. 238, partea I din 11 octombrie 1932). Aceste instituții, create ca urmare a luptei clasei muncitoare, au reprezentat cuceriri importante ale clasei muncitoare și au avut un anumit rol pozitiv. Avem în vedere faptul că, prin crearea lor s-a stabilit o anumită reglementare a raporturilor dintre salariați și patroni, au fost îngrădite prin lege posibilitățile de arbitrajul patronilor; clasa muncitoare a impus anumite revendicări care și-au găsit reflectare în legile amintite. Dar legile, deși ele însele trunchiate, nu și-au găsit aplicarea, iar aceste instituții au fost folosite ca instrumente în mîna patronilor. Din această cauză, folosirea lor de către patroni a fost demascată în presa muncitorească a vremii.

³² „Legea pentru Camerile de muncă și Consiliul Superior al Muncii“ în „Monitorul oficial“ nr. 83 din 14 aprilie 1927.

³³ „Legea pentru organizarea serviciului de inspecție a muncii“ în „Monitorul oficial“ nr. 82 din 13 aprilie 1927.

³⁴ Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 4, dosar 951, fila 17.

³⁵ Arhivele Statului Hunedoara, fond Inspectoratul Muncii Deva, dosar XXIII—38 din 1944—1945, fila 31.

³⁶ Arhiva Comitetului județean Bacău al P.C.R., fond 2, dosar 24, fila 27.

³⁷ Astfel, comitetele de întreprindere cărora le revenea sarcina de a impune patronilor revendicările clasei muncitoare sănătionate de contractul colectiv, au înlăturat prevede-

Numeroase contracte colective de muncă prevăd o clauză specială cu privire la atribuțiile comitetelor de fabrică, în ce privește rezolvarea litigiilor de muncă. „Patronul și angajații care lucrează în fabrică sunt obligați a aduce la cunoștință Comitetului de fabrică orice litigiu ivită cu ocazia aplicării muncii” — prevedea multe contracte colective încheiate în orașul Bacău³⁸. După cum se vede, intervenția Inspectoratului Muncii este înălțăturată și, ceea ce este interesant de remarcat, patronii, direct interesați în prezența delegatului Inspectoratului, sunt nevoiți să accepte dreptul de control practicat de Comitele de fabrică și sindicale.

Inspectoratul Muncii nu poate interveni în mișcările de personal, mișcări contrilate și dirijate de Comitetul de fabrică. La S. A. Lupeni, Inspectoratul nu a putut anula, cu toate insistențele direcționii, hotărârea Comitetului de fabrică de înălțurare din întreprindere a șase elemente fasciste³⁹, iar la întreprinderea O.F.L. Tîrgoviște, nu s-a putut opune Comitetului, care a interzis direcționii concedierea a 40 de muncitori⁴⁰.

Studierea conflictelor individuale de muncă înregistrate la Inspectoratele generale ale muncii din Craiova, Hunedoara, Bacău, Galați etc. permite concluzionarea că au rămas de competență Inspectoratului conflictele individuale ale unor salariați neorganizați (servitori, vinzători etc.), sau un număr foarte redus de conflicte colective ale acelorași categorii de muncitori.

Deși numărul conflictelor de muncă crește, scade activitatea Inspectoratului în proporție directă cu gradul de organizare a clasei muncitoare, deoarece acolo unde existau comitete de fabrică și sindicate, conciliatorul legal era înălțătură.

Date interesante ne oferă soluționarea conflictelor de muncă de către sindicalele din orașul Bacău. Astfel, dacă în două luni — octombrie și noiembrie — Comisia de organizare a sindicatelor care își asumase sarcinile ce reveneau inspectoratului (bineînțeles, în planul unei noi legalități revoluționare), a rezolvat un număr de 60 de conflicte de muncă, în luna decembrie numărul lor a ajuns la 70, iar în ianuarie la 120⁴¹. Aceeași lucru rezultă și din analiza activității sindicatelor din Botoșani⁴².

Toate acestea scot în evidență faptul că pe planul întreprinderii — comitetele de fabrică și sindicale, iar pe plan local Comisiile de organizare sindicală — și-au extins funcțiile atât în domeniul luptei împotriva vechilor degi ale muncii, cât și în cel al supravegherii aplicării și respectării noilor norme revoluționare introduse, înălțându-în mod treptat, reprezentanții recunoscuți de legile în vigoare, în persoana inspectorilor muncii. Cerința Congresului General al Sindicatelor de la sfârșitul lunii ianuarie de a se asigura pentru sindicate dreptul de a face ele însele inspecții în diferite probleme, trebuie privită ca o cerință a legalizării unei stări de fapt deja existente⁴³.

In cadrul ofensivă generală a clasei muncitoare împotriva instituțiilor legislației burgeze un loc de seamă l-a ocupat lupta împotriva Camerilor de muncă.

Muncitorii și exponenții lor sunt nemulțumiți de actuala organizare a Camerilor de muncă, astăzi din punct de vedere a atribuțiilor ce au, cit și al compoziției actuale, cerind ca membrii respectivi să fie înlocuți cu persoane recomandate de sindicalele profesionale — sublinia într-un raport Inspectoratul Muncii Craiova⁴⁴. Muncitorii cereau ca președinții

rile diferențelor articole. De exemplu, prin articolul 74, litera C, al vechii legi, putea fi desfăcut contractul individual de muncă unei persoane indezirabile pentru patroni: prin articolul 38 funcționarii, care au avut concedii de boală timp de șase luni, puteau fi concediați; minorii nu aveau voie să încheie contracte colective, deși munca lor era exploatață, fără a fi însă protejată de lege. Prin încheierea contractelor colective din toamna anului 1944 și mai ales în ianuarie 1945, clasa muncitoare a înălțat prevederile antimuncitorești conținute în vechea lege; comitetele de întreprindere au dat un conținut democratic contractelor colective încheiate, care contravenea legii contractelor colective, inspectorii muncii au fost în saptă înălțări de la încheierea contractelor colective (Vezi „Dezbaterile primului Congres liber al sindicatelor...”, pag. 102).

³⁸ Arhiva Comitetului județean Bacău al P.C.R., fond 2, dosar 24, fila 27.

³⁹ Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 2, dosar 12, fila 70—73.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 49, dosar 9286, fila 27.

⁴¹ Arhiva Comitetului județean Bacău al P.C.R., fond 4, dosar 447, fila 4.

⁴² Arhiva Comitetului județean Iași al P.C.R., fond 1, dosar 29, fila 2.

⁴³ „Dezbaterile Primului Congres General liber al sindicatelor...”, pag. 105.

⁴⁴ Arhivele Statului Dolj, fond Inspectoratul General al Muncii Craiova, pachet I, dosar 10, fila 58.

Camerilor de muncă care, în majoritatea cazurilor erau patroni, să fie înlocuiți cu salariați⁴⁵. Ocuparea diferitelor verigi din aparatul de stat a favorizat lupta clasei muncitoare împotriva conducerilor reacționare ale Camerilor de muncă. Valul revoluționar al luptei maselor a înlăturat patronii și elementele reacționare din conducerea Camerilor de muncă de la Focșani⁴⁶, Timișoara⁴⁷ etc.

Lupta împotriva acestei instituții creată de legislația burgheză cunoaște deosebiri față de lupta dusă împotriva Inspectoratelor Muncii. În concepția legislației revoluționare ideea de control al respectării angajamentelor luate de patron se păstra, el trebuind însă să fie efectuat de organele muncitoare. Instituția Camerelor de muncă a fost privită ca fiind nu numai inutilă, ci de esență antimuncitoarească. Din această cauză lupta împotriva ei a suferit o evoluție corespunzătoare. De la controlul efectuat asupra ei, de la înlăturarea conducerilor reacționare și de la eliminarea ei treptată din stabilirea raporturilor dintre muncitor și patroni, s-a ajuns în luna ianuarie la cererile de desființare a ei⁴⁸.

Succesele obținute de clasa muncitoare în lupta împotriva legislației burgheze și a instituțiilor ei au fost mult favorizate de faptul că la conducerea Ministerului Muncii se afla reprezentantul F.N.D. L. Rădăceanu. În ședințele Consiliului de Miniștri el s-a opus împreună cu ceilalți miniștri democrați măsurilor antimuncitoarești pe care încerca să le ia reacțunea din guvern și a sprijinit acțiunile muncitoarești⁴⁹.

In același timp Ministerul Muncii a intervenit deseori în relațiile dintre comitetele de fabrică și patroni, facilitând victoria reprezentanților clasei muncitoare⁵⁰. Totodată, prin dispozițiile date, ministerul a întărit autoritatea comitetelor de fabrică, extinzîndu-le sfera de atribuțuni în dauna instituțiilor create și recunoscute de legislația existentă. De exemplu, comitetul de fabrică de la Reșița a primit dreptul de control și conducere a căminului de ucenici, drept pe care îl aveau direcțunea și Camera de muncă⁵¹. Ministerul Muncii a dat dispoziții categorice inspectoratelor muncii să nu se opună organizării muncitorilor în sindicate și să nu împiedice organizarea comitetelor de fabrică⁵². Ministerul Muncii a intervenit și sprijinit cererile muncitorilor de schimbare a conducerilor reacționare ale Camerilor de muncă, acționînd în concordanță cu propunerile venite din partea organelor F.N.D. locale⁵³.

⁴⁵ Arhivele Statului Hunedoara, fond Inspectoratul Muncii Deva, dosar XXIII—38 din 1944—1945, filele 17, 25, 52 etc.

⁴⁶ Arhivele Statului Galați, fond Inspectoratul Muncii, dosar, 1072, fila 75.

⁴⁷ Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 1, dosar 5, fila 82.

⁴⁸ Rezoluția Primului Congres General al Sindicatelor Unite din România, în Desbatările Primului Congres..., pag. 167.

⁴⁹ Intervențiile ministrului muncii L. Rădăceanu, săcute în diferite ședințe ale Consiliului de Miniștri, împotriva reprezentanților reacționii subliniază sprijinul de care se bucura clasa muncitoare din partea ministrului F.N.D. Astfel, în ședință din 14 decembrie reacționarea s-a ridicat împotriva alungării conducerilor reacționare și numirea în unele locuri, de către muncitorii însăși, a noi conduceri. A. Leuciu spunea: „Situația de astăzi este complet ilegală. Aceste conduceri noi, care s-au instalat la unele fabrici, fac acte de dispoziții și minuiesc sume mari de bani fără nici un sel de răspundere, sau fără nici un drept”. L. Rădăceanu, luînd cuvîntul, arăta că acțiunile clasei muncitoare rezultau din incapacitatea și lipsa de dorință a reacționii de a satisface justele revendicări ale clasei muncitoare. Erau necesare, spunea el, „o serie de măsuri, care să ducă la democratizarea reală a vieții de stat”. În ședința din 12 ianuarie 1945 se vădea tendința reacționii de a stăvili avîntul revoluționar al clasei muncitoare. În intervențiile sale L. Rădăceanu cerea cu insistență adoptarea legii sindicatelor și legalizarea comitetelor de fabrică. Totodată, el atragea atenția asupra faptului că numai adoptarea legii este insuficientă; trebuie să satisfacă integral cerințele clasii muncitoare. „Nu numai textul legii, rezolvarea formală aduce dezlegarea problemei. Aici trebuie multă înțelegere pentru că, dacă se produc mișcări muncitoarești, ele rezultă dintr-o veche situație de nedreptate în care au fost puși muncitorii” (Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri din 14 decembrie 1944 și 12 ianuarie 1945 în Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8486, filele 47—49 și dosar 8491 fila 7).

⁵⁰ Vezi Arhivele Statului Craiova, Hunedoara, Iași, Galați, fondul Inspectoratul General al Muncii în care se găsesc numeroase materiale de intervenție ale Ministerului Muncii.

⁵¹ Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 1, dosar 2, fila 33.

⁵² Arhivele Statului Craiova, Fondul Inspectoratului General al Muncii Craiova, 1944, pacchet 1, dosar 10, fila 8.

⁵³ Trebuie avut înșă în vedere faptul că epurarea nu avusese încă loc și că în personalul Ministerului Muncii se găseau încă elemente reacționare, care se opuneau procesului

Un aspect al sprijinirii luptei clasei muncitoare îl constituie crearea din inițiativa ministrului F.N.D. a Comisiei Legislativă de pe lîngă Ministerul Muncii⁵⁴, a cărei activitate contravenea prevederilor în vigoare de organizare și funcționare a Ministerului. Comisia legislativă a avut un rol important în propunerile de schimbare a legislației muncitorești, activitatea ei desfășurîndu-se în strînsă legătură cu Ministerul Justiției. Comisia legislativă a Ministerului Muncii ținea de asemenea o legătură strînsă cu Comisia de organizare a mișcării sindicale din România, fapt concretizat în elaborarea în comun a diferitelor proiecte de legi menite să consfințească juridicestă cuceririle clasei muncitoare.

Lupta și succesele clasei muncitoare în impunerea unei legislații noi, democratice, are o însemnatate deosebită în ansamblul luptei duse de maselor populare pentru instaurarea puterii populare. Anularea în raporturile juridice dintre muncitori și patroni a normelor și prevederilor legale vechi și stabilirea unor astfel de raporturi care în fond și nu în latura formală, desfințează pe cele în vigoare, este un aspect al îngrădirii politice a reacțiunii, care nu și putea exercita în fapt forța ce i-o ofereau legile, create de ea în perioada regimului burghez interbelic.

Lupta pentru îngrădirea sferei de acțiune și anularea normelor juridice vechi este un aspect important al procesului revoluționar ce se desfășura în țara noastră, cind maselor populare devineau stăpîne în uzine, fabrici, pe ogoare și în stradă. Dezvoltarea în largime și profunzime a mișcării sindicale, complexă activitate desfășurată de comitetele de fabrică au fost factori hotărîtori în adoptarea legii sindicatelor în ianuarie 1945⁵⁵. Reacțiunea din guvern, supusă unei puternice presiuni atât din partea miniștrilor F.N.D. cât și din partea maselor populare⁵⁶, a fost nevoie să accepte adoptarea legii sindicatelor, care consfințea juridic o stare de lucruri existentă. „Vrea sau nu vrea reacțiunea să aprobe proiectul de lege propus de sindicate — arăta ziarul „Scînteia” la începutul lunii ianuarie 1945 — însăși organizarea clasei muncitoare în Sindicale Unice, însuși faptul că salariații publici au trecut cu pași hotărîți și și-au organizat sindicalelor lor constituie de fapt și de drept legea sindicatelor. Guvernul trebuie să recunoască prin legea propusă de sindicate o stare de fapt. Această stare de fapt este legitimă, este în interesul țării însăși..., stare de fapt prin luptă dusă de către clasa muncitoare pînă acum și care o va apăra cu toată hotărîrea⁵⁷.

Clasa muncitoare organizată avea inițiativa și determina evoluția raporturilor dintre ea și patronii în conformitate cu cerințele procesului revoluționar; nici o forță reaționară din țară nu putea pune stavă cuceririlor revoluționare ale clasei muncitoare. Deși, după cum s-a arătat mai sus, independent și împotriva legilor existente clasa muncitoare acționa

revoluționar din țară, în fruntea căruia se găsea clasa muncitoare. Uneori dispozițiile anumitor elemente reaționare din minister veneau în contradicție flagrantă cu activitatea revoluționară desfășurată pe plan local. Tergiversările în schimbarea personalului reaționar de la Camera de muncă sau neconfirmarea schimbărilor făcute de organizația F.N.D. locale decât după lungi insistențe, au creat greutăți în activitatea organelor locale. Se poate cita un caz de la Galați cînd numirea făcută de Consiliul județean F.N.D. a unui nou director al Asigurărilor Sociale, precum și a unui nou Consiliu de Administrație, n-a fost confirmată de Ministerul Muncii, deși aceștia își exercitau funcțiile lor. Mai mult decât atît, printre dispoziție dată în februarie 1945 în numele Ministerului, unele elemente reaționare, fără știrea ministrului, au făcut în februarie 1945 noi numiri de care însă Consiliul F.N.D. n-a ținut seama (Arhiva Comitetului județean Galați al P.C.R., fond 2, dosar 18, fila 9).

⁵⁴ Dezbaterile primului Congres General Liber al Sindicatelor din România, pag. 105.

⁵⁵ Monitorul oficial, nr. 17 din 21 ianuarie 1945.

⁵⁶ Luna ianuarie cunoaște o puternică activizare politică a maselor pentru impunerea legii sindicatelor. Astfel, la 6 ianuarie 1945 are loc o mare adunare la care au participat muncitorii de la Malaxa, Voina, A.S.A.M. Pipera, Industria Electrică Românească. La această adunare ei cer adoptarea legii sindicatelor, care să aibă la bază „unitatea de fapt a proletariatului din România”. Adunări similare au avut loc la Lemaitre, Sultzer din București, la Turnu Severin etc. („Viața sindicală” din 14 ianuarie 1945). Numeroase adunări se terminau prin trimiterea de telegramă lui Rădescu. Muncitorii din Timișoara, în telegramă trimisă, arăta că nu vor înceta lupta „pînă la votarea și aplicarea legii sindicale elaborată de Comisia Centrală de Organizare a Sindicatelor Unite din România”. De altminteri, însuși Rădescu a fost nevoie să recunoască în ședința Consiliului de Miniștri din 12 ianuarie 1944 că primește zilnic telegramă, prin care muncitorii cer adoptarea legii sindicatelor (Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 2, dosar 119, fila 8; Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8491, fila 6).

⁵⁷ „Scînteia” din 4 ianuarie 1944.

pe linia impuncruii normelor revoluționare, acumularea lor pe scara majorității întreprinderilor impunea crearea unui cadru juridic corespunzător, care să consfințească cele cucerite și să contribuie activ la adâncirea lor.

Prin adoptarea noii legi a sindicatelor reacțiunea a fost silită să recunoască legal existența comitetelor de fabrică precum și calitatea lor de unici reprezentanți ai clasei muncitoare; comitetele de fabrică nu aveau personalitate juridică, fiind subordonate sindicatelor respective, dar aveau dreptul, împreună cu sindicatele, de a încheia contracte colective, de a apăra interesele clasei muncitoare.

Dreptul de acordare a personalității juridice a unui sindicat îl avea judecătorul de ocol și Ministerul Muncii. Această prevedere făcută pentru a împiedica reacțiunea de a crea sindicate reacționare, prin care ar fi încercat să distrugă unitatea de luptă a clasei muncitoare, consilente prin Decret-lege, autoritatea Ministerului Muncii ca reprezentant al intereselor oamenilor muncii. Deși reacțiunea a refuzat să recunoască Confederației Generale a Muncii dreptul de a recunoaște existența unui sindicat nou creat, ea nu a reușit însă să creeze disensiuni între C.G.M. și Ministerul Muncii⁵⁸.

Cu toate limitele sale⁵⁹, legea sindicatelor a avut un rol deosebit în creșterea luptei revoluționare a maselor populare din țara noastră. Ea a impulsionat ofensiva clasei muncitoare împotriva reacțiunii, întăriind încrederea maselor populare în forța lor. Adoptarea legii sindicatelor a confirmat încă odată faptul că reacțiunea nu cedează de bunăvoie, ci numai prin luptă îi pot fi simulse anumite revendicări.

Congresul General al Sindicatelor Unite din România, tînuit la puțin timp după adoptarea legii sindicatelor și precedat de Congresele Uniunilor Sindicale pe ramuri, a demonstrat uriașă forță ce o reprezenta clasa muncitoare organizată.

Crearea Confederăției Generale a Muncii a însemnat crearea unui organ central, capabil să asigure în condițiile cele mai bune coordonarea activității sindicatelor de pe întreg cuprinsul țării.

Prin crearea C.G.M. s-a realizat consolidarea organizatorică a mișcării sindicale, posibilitatea reală ca ea să participe și mai activ la acțiunile revoluționare conduse de partidul comunist.

Întărirea organizatorică a clasei muncitoare a mărit capacitatea ei de a interveni în sferea producției împotriva sabotajului din întreprinderi. Pentru luna ianuarie este caracteristică introducerea într-un număr tot mai mare de întreprinderi a controlului muncitoresc care a cuprins cele mai variate laturi ale vieții economice⁶⁰. Zilnic presa aducea la cunoștință oamenilor muncii introducerea controlului în noi întreprinderi, ceea ce a făcut ca din luna ianuarie, el să cuprindă numeroase ramuri ale economiei naționale⁶¹.

Această stare de fapt creată și dezvoltată în procesul revoluționar din țara noastră și-a pus amprenta asupra unor trăsături noi, specifice ale controlului muncitoresc. Un priim aspect al acestei probleme îl constituie recunoașterea legală a dreptului clasei muncitoare de a efectua în întreprinderi controlul prin comitetele de fabrică.

⁵⁸ Prin legea nr. 316 din 1 septembrie 1947, C.G.M. a căpătat dreptul de a recunoaște sindicalele create.

⁵⁹ Despre aceste limite vorbea însuși I. Rădăceanu care, într-o ședință a Consiliului de Miniștri, o numea „Legea-hibrid“ (Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 8496, fila 24). Limitele constau în faptul că în lege nu rezulta pregnant caracterul de clasă al sindicatelor și se consințea dreptul tuturor persoanelor fizice, care lucrau în aceeași profesie, de a constitui sindicate profesionale. În realitate însă, datorită activității revoluționare a clasei muncitoare sindicalele au avut un puternic caracter de clasă. Legea 316 din 1 septembrie 1947 face o notă distinctivă dintre sindicalele muncitoresc și cele ale patronilor, care devin „asociații“.

⁶⁰ Muncitorii de la întreprinderile de gaz și electricitate, precum și cei de la Fichet, Laromet, Moara Românească, S.E.T., Venus, Filsar, I.O.R., Asam Pipera au introdus în primele zile ale lunii ianuarie controlul muncitoresc („Scîntea“ din 10 și 14 ianuarie 1945).

⁶¹ Larga extindere a controlului muncitoresc în luna ianuarie 1945 a constituit obiectul unor studii și articole ample în literatura istorică. Toate constată extinderea lui, comparativ cu toamna anului 1944. Uncori, este însă exagerat acest aspect; astfel, M. A. Lupu afirmează că el „a cuprins întreaga economie națională“ (M. A. Lupu, „Roul economic al sindicatelor în procesul refacerii economiei naționale în prima etapă a revoluției populare“, în Studii și cercetări economice, vol. III, Ed. Institutului de științe economice „V. I. Lenin“, 1965, pag. 210).

Dacă pînă acum controlul muncitoresc nu avea un cadru legal de existență, lucru ce nu a impiedicat forțele revoluționare de a-l extinde și consolida, la mijlocul lunii ianuarie reacțiunea a fost nevoie să dea o primă confințare oficială a controlului economic exercitat de comitetele cetățenești și de comitetele de fabrică. Într-un comunicat al Ministerului Economiei Naționale, la conducerea căruia se afla A. Leucuția, se arăta: „Comitetele cetățenești vor ajuta organele de stat pentru împiedicare evaziunii materiilor prime și la descoperirea depozitelor clandestine. În procesul de producție, comitetele de fabrică vor supraveghea activitatea acelor întreprinderi care nu înțeleg să activeze în conformitate cu regulamentul legal al producției industriale în timp de război”⁶².

După cum se vede, comunicatul face rezerve mari în ce privește comitetele de fabrică căutind să le limiteze activitatea numai la acele întreprinderi în care era încălcăt regulamentul de război. Dar acest regulament era încălcăt, în primul rînd, de reacțiunea din guvern, care crea mari greuări operei de refacere a economiei naționale. Deși comunicatul limitează sfera de introducere a controlului muncitoresc, acesta nu a constituit un impediment pentru oamenii muncii, care și-au exercitat controlul în marea majoritate a întreprinderilor.

O altă trăsătură a controlului muncitoresc, rezultată din ansamblul transformărilor pe care le-a cunoscut procesul revoluționar, se manifestă în exercitarea lui multilaterală. Controlul muncitoresc se extinde tot mai mult atât în sfera producției, cât și în cea a circulației mărfurilor. Împreună cu comitetele cetățenești create în perioada noiembrie-decembrie 1944⁶³, ele se preocupau de descoperirea stocurilor de mărfuri dosite, exercitau un control riguros asupra prețurilor de vinzare a produselor industriale și alimentare. Comitetele de fabrică au exercitat controlul asupra calculației în industrie și comerț, în aplicarea legală a beneficiului de 8%⁶⁴. Totodată, comitetele de fabrică urmăreau destinația care se dădea mărfurilor, lăudă măsuări hotărîte împotriva „suprăprețurilor” folosite la vinzarea-cumpărarea materiilor prime și a articolelor de larg consum. Astfel, muncitorii din numeroase întreprinderi cer exercitarea controlului nu numai a producției, ci și a repartiției ei⁶⁵. Muncitorii de la întreprinderea Gaz și Electricitate București au cerut comitetului de fabrică să instituie controlul muncitoresc asupra întregii producții și desfacerii produselor și să impună totodată menținerea prețurilor la toate articolele de primă necesitate⁶⁶.

Deși Ministerul Economiei Naționale refuza elaborarea unei legi de înghețare a prețurilor, muncitorii din numeroase fabriki și uzine au silit patronii să desfacă produsele la prețurile oficiale ale pieței, în vederea stabilizării prețurilor prin înghețarea lor la un plan echilibrat în comparație cu nivelul salariilor⁶⁷.

Lărgirea controlului muncitoresc în sfera producției, a repartiției și circulației mărfurilor a impuls comitetelor de fabrică antrenarea masei largi de muncitori pentru indeplinirea acestor importante atribuiri. La lupta împotriva sabotajului și speculei reacțiunii au fost atrase mase largi de oameni ai muncii. În comitetele cetățenești, organe de luptă ale maselor organizate pe străzi, cartiere, erau antrenate pătuți variate de salariați, gospodine și chiar unii reprezentanți ai micilor burgherii. Aceasta scoate în relief caracterul de *masă* pe care l-a căpătat controlul în această perioadă.

Lărgirea controlului muncitoresc, participarea masivă a oamenilor muncii la efectuarea lui, au impuls creatarea unor forme care să asigure desfășurarea lui tot mai organizată. Caracterul tot mai organizat, este o altă trăsătură pe care a căpătat-o controlul muncitoresc, trăsătură care se va adănci în desfășurarea revoluției populare în prima sa etapă.

Pe lîngă comitetele de fabrică și sub îndrumarea lor au fost create comisii de control al producției, în componență cărora intrau muncitorii, inginerii, tehnicienii, care aveau ca principală sarcină controlul în vederea ridicării producției și randamentului ei. Astfel de comisii au apărut în Valea Jiului⁶⁸, în fostul județ Severin⁶⁹, în fostul județ Hunedoara⁷⁰ etc.

O treaptă superioară în organizarea controlului muncitoresc a constituit-o crearea la sfîrșitul lunii ianuarie a Confederației Generale a Muncii. Pe lîngă Comitetul Executiv al

⁶² „Scîntea” din 19 ianuarie 1945.

⁶³ „Scîntea” din 8, 10 ianuarie 1945.

⁶⁴ M. A. Lupu, *art. cit.*, pag. 209.

⁶⁵ „Scîntea” din 14 ianuarie 1945.

⁶⁶ *Ibidem*, din 10 ianuarie 1945.

⁶⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 400, fila 57.

⁶⁸ Idem, fond 1, dosar 4, fila 5.

⁶⁹ Arhiva Comitetului județean Timiș al P.C.R., fond 1, dosar 3, filele 2—3.

⁷⁰ Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 5, dosar 533, fila 1.

C.G.M. a fost creată o comisie specială pentru documentarea și îndrumarea producției. Deși nind datele cu privire la capacitatea de producție a întreprinderilor, Comisia indică măsuri pentru înlăturarea sabotajului și folosirea integrală a capacitații de producție a întreprinderilor.

Comitetele de fabrică au extins crearea comisiilor de producție, coordonând și controlând activitatea lor. În regulamentele de funcționare a comisiilor de producție se arăta scopul pentru care au fost create: „a contribui la crearea condițiilor necesare pentru ridicarea producției și pentru ridicarea randamentului muncii”⁷¹. Se specifică, totodată, subordonarea lor față de organizațiile sindicale din întreprinderi: „Comitetele de producție se înființează de către sindicat” iar „răspunderea comitetelor de producție față de sindicate este integrală”⁷². Comitetele de fabrică țineau ședințe comune cu comisiile de producție în care se analizau situația din întreprinderea respectivă și se luau măsurile corespunzătoare⁷³.

În condiții economice grele, învingind lipsurile, clasa muncitoare a luptat cu eroism și abnegare pentru redresarea economică a țării, pentru propășirea ei⁷⁴.

Eforturile clasei muncitoare pentru mărirea producției, pentru refacerea economică a țării erau formele concrete ale transpunerii în viață a lozinicii lansată de partidul comunist „Totul pentru front, totul pentru victorie”, lozină în jurul căreia a fost mobilizat întregul popor român și în ale cărui prime rînduri părea clasa muncitoare. În toate întreprinderile introducerea controlului muncitoresc a fost făcută sub semnul intensificării eforturilor în producție pentru sprijinirea frontului antihitlerist. Astfel la uzinele Malaxa într-o rezoluție adoptată de comitetul de fabrică pentru transpunerea în viață a hotărîrilor adunării generale a muncitorilor arăta „Comitetul de fabrică a luat principalele măsuri pentru ca dorința muncitorilor de a contribui cu toate forțele lor la mărirea eforturilor de război să devină o realitate și pentru ca producția sabotată de sostene conduceri să fie de azi înainte în raport cu cerințele intereselor naționale ale țării”⁷⁵. La adunarea organizată de comitetul de fabrică muncitorii de la Societatea Franco-Română din Brăila au discutat măsurile necesare în vederea măririi producției, a întăririi disciplinei pentru sprijinirea frontului antihitlerist⁷⁶.

Contribuția largă a clasei muncitoare la refacerea economică a țării a imprimat activității comitetelor de fabrică un profund conținut patriotic, indisolubil legat de lupta pentru îndeplinirea sarcinilor revoluției populare, în prima sa etapă. Extinderea controlului muncitoresc a atras după sine o înărruire a funcțiilor economice ale comitetelor de fabrică și a rea măririi producției, a întăririi disciplinei pentru sprijinirea frontului antihitlerist⁷⁷.

Prin generalizarea controlului muncitoresc reacțiunea a fost îngrădită în posibilitățile de sabotare a economiei țării, fiind silită să folosească capacitatele de producție pentru redresarea economică și participarea cu toate forțele la zdrobirea Germaniei hitleriste.

In acest fel, lupta pentru introducerea și lărgirea controlului muncitoresc în întreprinderi a însemnat în fapt, lupta pentru zdrobirea puterii reacțiunii.

Perioada analizată scoate în evidență împlinirea în activitatea comitetelor de fabrică a obiectivelor de ordin economic, cu cele de ordin politic și social. Preocupările de introducere a controlului muncitoresc au fost strîns legate de lupta împotriva reacțiunii pe plan politic, pentru înfrângerea ei și instaurarea unui guvern democrat. „Muncitorimea își dă seama

⁷¹ „Regulamentul pentru funcționarea comitetelor de producție la exploatari din Valea Jiului”, în Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 2, dosar 42, fila 68.

⁷² Ibidem.

⁷³ În ședința din 19 ianuarie 1945 a comitetului de fabrică și a comisiei de producție a secției „Preparatie” de la mina Petrila, au fost luate măsurile necesare pentru aprovizionarea cu combustibil în vederea asigurării continuității procesului de producție (Idem, fila 53).

⁷⁴ Participând la refacerea economică a țării, cu toate greutățile pe care le ridică economia distrusă, cu tot sabotajul reacțiunii, în numeroase întreprinderi, ca urmare a muncii sale eroice, clasa muncitoare și-a adus o importantă contribuție la mărirea efortului de război, determinând creșterea producției. Astfel, comitetul de fabrică de la mina Mică Cristițior, care organizează comite de producție, raporta la mijlocul lunii ianuarie 1945 majorarea producției. La fabrica Voina producția s-a mărit cu 50% față de 23 August, la Asan Pipera cu 20%, la Vulcan 100%, S.T.B. 30%. La uzinele Malaxa producția s-a mărit cu 100%, față de decembrie 1944. („Dezhaterile primului Congres liber al sindicatelor...”, pag. 110–111; Arhiva Comitetului județean Hunedoara al P.C.R., fond 5, dosar 533, fila 1).

⁷⁵ „Scînteia” din 24 noiembrie 1944.

⁷⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 400, fila 56.

că problema muncitorilor și salariaților nu poate fi soluționată — se arată în rezoluția Congresului Sindicatelor, — izolat de problemele generale de refacere a țării și că numai o cotitură în viața noastră politică și socială poate să asigure viitorul țării”⁷⁷.

**LE STADE DE L'ORGANISATION DES MASSES ET DE LA LUTTE
REVOLUTIONNAIRE DANS LA PERIODE
DECEMBRE 1944 — JANVIER 1945 (I)**

R e s u m é

Au début du décembre 1944, à la suite de l'offensive intense des masses aux mois précédents, a été instauré le gouvernement de Nicolas Rădescu où les formations démocratiques groupées en F.N.D. ont consolidé leurs positions. Les mois décembre 1944 — janvier 1945 représentent, dans l'ensemble de la lutte des masses pour la résolution du problème du pouvoir, la période des accumulations quantitatives qui conduiront, au février 1945, au déclenchement de l'étape décisive de la lutte pour l'instauration d'un gouvernement démocrate.

L'article, qu'on soumet à l'attention des spécialistes, fait partie d'une ample étude dédiée aux préparations directes de l'offensive décisive des masses. On accorde attention au travail de clarification idéologique des masses à la vue d'élever les consciences révolutionnaires. L'attention accordée au travail de propagande par les organisations composantes du F.N.D. a favorisé l'intensification du procès d'organisation des masses. Dans cet article on suit l'accroissement du nombre des comités de fabrique et aussi l'élargissement de la compétence dans la lutte contre l'ancienne législation bourgeoise du travail qui a été en fait annulée. Pour le mois du janvier 1945 est caractéristique l'introduction, dans plusieurs entreprises, du contrôle ouvrier. Sur la base de la recherche d'un vaste matériel, dans la plus grande partie inédit, on argumente les nouveaux traits du contrôle dans cette période : l'exercitation multilatérale organisée et son caractère de masse. On conclut que la lutte pour l'introduction et l'élargissement du contrôle ouvrier dans les entreprises a signifié la lutte pour vaincre la réaction.

⁷⁷ „Dezbaterile primului Congres Liber al Sindicatelor”... pag. 170.